

Γιατί ένα τέτοιο Συμπόσιο WHY SUCH A SYMPOSIUM olympias.uoi.gr/32635 & [doi:heal.uoi.12442](https://doi.org/10.12442/heal.uoi.12442)
Ο δρόμος ως το Συμπόσιο TOWARDS THE SYMPOSIUM olympias.uoi.gr/32632 & [doi:heal.uoi.12439](https://doi.org/10.12439/heal.uoi.12439)
Πρόγραμμα PROGRAM olympias.uoi.gr/32633 & [doi:heal.uoi.12440](https://doi.org/10.12440/heal.uoi.12440)
Ομιλίες ORAL PRESENTATIONS (121 βίντεο / videos) <https://www.youtube.com/@1-706/videos>
ΠΡΑΚΤΙΚΑ PROCEEDINGS olympias.uoi.gr/32634 & [doi:heal.uoi.12441](https://doi.org/10.12441/heal.uoi.12441)
Απολογισμός: Ήμουν κι εγώ εκεί! REPORT: I WAS THERE! olympias.uoi.gr/33342 & [doi:heal.uoi.13058](https://doi.org/10.13058/heal.uoi.13058)
Παρόν άρθρο THIS PAPER olympias.uoi.gr/33265 & [doi:heal.uoi.13020](https://doi.org/10.13020/heal.uoi.13020). EN Summary follows

Απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο: Βιώματα ενός χειρουργού ¹

Χρήστος Κάτσιος ²

Χειρουργική Κλινική Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Περίληψη

Καθημερινός στόχος ενός μάχιμου γιατρού και ιδιαίτερα ενός χειρουργού είναι η μάχη ενάντια στο θάνατο. Δυστυχώς το καλό αποτέλεσμα δεν είναι πάντα εφικτό και ο θάνατος επέρχεται. Συνήθως, επειδή η αιτία του δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί. Κάποτε εξαιτίας των παρεμβάσεών μας. Κάποτε σαν «λύτρωση». Άλλοτε γρήγορα, άλλοτε αργά και βασανιστικά. Σε ανθρώπους που μπορούν να αποφασίσουν, και σε άλλους που άλλοι αποφασίζουν γι' αυτούς με τον γιατρό στη μέση. Η ομιλία έχει σαν βάση τα βιώματα ενός χειρουργού, που είναι τέτοια ώστε μόνο άβολα να αισθάνεται όταν αντιμετωπίζει το θάνατο.

¹ 29-4-2017 11:00-12:30 Συνεδρία: Σ1 Απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο. Ομιλία 1η: [YouTube=eDZ2utdq2hI](https://www.youtube.com/watch?v=eDZ2utdq2hI) 16:45. Άρθρο: υποβολή 29-4-2017· αποδοχή 4-10-2022· κρίση από ομότεχνους (peer review) όχι. Αν οι σύνδεσμοι στην κορυφή αυτής της σελίδας δεν λειτουργούν: > ΠΡΑΚΤΙΚΑ: σελίδα 21: υποσημείωση 6.

Το πρώτο μέρος τού τίτλου τού άρθρου και ο τίτλος τής Συνεδρίας από το κατά Ματθαίον 26,39 απόλυτα σχετικό με το θέμα του Συμποσίου «καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων· πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, **παρελθέτω** ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τούτο» = «Κι αφού απομακρύνθηκε λίγο, έπεσε με το πρόσωπο στη γη και προσευχόταν με τούτα τα λόγια: "Πατέρα μου, αν είναι δυνατόν, ας μην πῶ το ποτήρι, όμως ας μη γίνει το δικό μου θέλημα αλλά το δικό σου"»: Ο Ιησούς παρακαλεί τον Θεό αν είναι δυνατό να αποφύγει το πικρό ποτήρι της σταύρωσης, για την οποία ωστόσο γνώριζε ότι είχε έρθει η ώρα του: «Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἔληλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῆ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα» (Ιωάννης 13,1) = «Πριν από τη γιορτή του Πάσχα, ξέροντας ο Ιησούς πως ήρθε **η καθορισμένη γι' αυτόν ώρα** να φύγει από τούτον τον κόσμο και να πάει στον πατέρα»: «Καθορισμένη γι' αυτόν ώρα» := «**Προγραμματισμένος ανθρώπιος θάνατος**» κατά το «Προγραμματισμένος κυτταρικός θάνατος»: βλ. Κορυφή 1ης σελίδας > ΠΡΑΚΤΙΚΑ > συνεδρία Σ3 > άρθρο 2 Μπατιστάτου & Φανάκης. Η μετάφραση από το: Βασιλειάδης Π, Γαλάνης Ι, Γαλίτης Γ, Καραβιδόπουλος Ι. *Η Καινή Διαθήκη: κείμενο - μετάφραση*. Ελληνική Βιβλική Εταιρία, α' έκδοση, Αθήνα 1989. (Σημείωση Γιάνη Δημολιάτη.)

Πώς να **αναφέρετε** αυτό το άρθρο: Κάτσιος Χ. «Απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο: Βιώματα ενός χειρουργού». Στο: «Πότε Πρέπει να Πεθαίνουμε; (ΠΠΠ). Πρακτικά 1ου Διεπιστημονικού Συμποσίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 28-30 Απριλίου 2017. ISBN 978-960-233-288-7». Εκδόσεις Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, αποθετήριο Ολυμπιάς, 7 Απριλίου 2024. Άρθρο Σ11: σς 7. <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/33265> & <http://dx.doi.org/10.26268/heal.uoi.13020>.

² Χειρουργός. Γεννημένος το 1951 στην Πλακωτή Θεσπρωτίας, όπου τέλειωσε το Δημοτικό Σχολείο. Απόφοιτος της Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων. Απόφοιτος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών. Στρατιωτική θητεία επί 28 μήνες ως αξιωματικός του Υγειονομικού. Αγροτικός γιατρός επί 18 μήνες. Απόκτηση της ειδικότητας της Χειρουργικής το 1982. Επιστημονικός συνεργάτης της Ιατρικής Σχολής Ιωαννίνων από το 1981, Διδάκτορας αυτής το 1987, Λέκτορας από το 1987, Επίκουρος Καθηγητής από το 1990, Αναπληρωτής Καθηγητής από το 2007, Καθηγητής από το 2012, Διευθυντής της Χειρουργικής Κλινικής από το 2013. Πλούσιο κλινικό και διδακτικό έργο. Μέλος αρκετών επιστημονικών εταιρειών. Ικανοποιητικό συγγραφικό έργο. chkatsios@gmail.com.

Λέξεις-κλειδιά: άδικος θάνατος, θάνατος με αξιοπρέπεια, αξιοπρεπής θάνατος, χειρουργού βιώματα, ιατρικές αποφάσεις, τέλος της ζωής, καλός θάνατος, ωραίος θάνατος, ευ-θάνατος, ώριμος θάνατος, ανώριμος θάνατος, μεθώριμος θάνατος, πρόωρος θάνατος, θάνατος πριν την ώρα του, θάνατος στην ώρα του, θάνατος μετά την ώρα του, μετάωρος θάνατος, αθανασία, ευθανασία, δυσθανασία, προθανασία, μεταθανασία, μεταθανάτια μακροζωία, πότε πρέπει να πεθαίνουμε, ΠΠΠ, πότε οφείλομε να πεθαίνουμε, ΠΟΠ, πώς πρέπει να πεθαίνουμε, ΠώΠΠ, από ποια αιτία πρέπει να πεθαίνουμε, ΠάΑΠΠ, γιατί πρέπει να πεθαίνουμε, ΓΠΠ.

Let this cup pass from me: experiences of a surgeon³

Christos Katsios⁴

Surgery Clinic of the University of Ioannina, Ioannina, Greece

Summary

The daily goal of a combat medic and especially a surgeon is the battle against death. Unfortunately, the good result is not always possible, and the death occurs. Usually because its cause cannot be treated. Sometimes because of our interventions. Sometimes as "redemption". Sometimes fast, sometimes slow and excruciating. To people who can decide and to people who others decide for them, with the doctor in the middle. This speech is based on the experiences of a surgeon, which are such that only uncomfortably he feels when facing death.

Keywords: *wrongful death, unfair death, death with dignity, surgical experience, medical decisions, end of life, good death, mature death, premature death, postmature death, immortality, euthanasia, efthanassia, dysthanassia, prothanassia, metathanassia, posthumous longevity, when should we die, WnSWD, when must we die, WnMWD, how should we die, HSWD, what cause should we die from, WCSWDF, why should we die, WySWD.*

³ 29-4-2017 11:00-12:30 Session: *S1 Let this cup pass from me*. **Speech 1:** [YouTube=eDZ2utdq2hI](https://www.youtube.com/watch?v=eDZ2utdq2hI) 16:45.

Paper: submitted 29 Apr 2017; accepted 4 Oct 2022; no peer reviewed. If the **links** at the top of the first page do not work: > Top of the 1st page: PROCEEDINGS: page 22; footnote 10.

The first part of paper's title and session's title from Mathew 26,39: «And he went a little further, and fell on his face, and prayed, saying, O my Father, if it be possible, **let this cup pass from me**: nevertheless not as I will, but as thou will» (In: *The New Testament of our Lord and saviour Jesus Christ*, translated out of the Original Greek and with the Former Translations diligently compared and revised. Authorized (King James) version. The Gideons International. www.gideons.org. No publication date [probably earlier than 2006]). It is entirely relevant to the theme of the Symposium: Jesus pleads with God if it is possible to avoid the bitter cup of crucifixion, for which he nevertheless **knew that his time had come**: «Now before the feast of the Passover, when Jesus knew that his hour was come that he should depart out of this world unto the Father» (John 13,1). «His hour was come that he should depart out of this world» := "**Programmed human death**" vs "Programmed cell death": see Top of 1st page > PROCEEDINGS > session S3 > article 2 of Batistatou & Fanakis. (Note by I. Dimoliatis.)

Cite this article: Katsios Ch. «Let this cup pass from me: experiences of a surgeon». In: «*When Should We Die? (WnSWD). Proceedings of the 1st Interdisciplinary Symposium. University of Ioannina, Greece, April 28-30, 2017. ISBN 978-960-233-288-7*». University of Ioannina Publications, Olympias repository. April 7, 2024. Paper S11: ps 7. <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/33265> & <http://dx.doi.org/10.26268/heal.uoi.13020>.

⁴ Professor of Surgery. Born in 1951 in Plakoti, Thesprotia, Greece, where he finished Primary School. Graduate of the Zosimaia School of Ioannina, Greece. Graduate of the Medical School of Athens. Military service for 28 months as a Medical Officer. Rural doctor for 18 months. Specialty of Surgery in 1982. Scientific associate of the Medical School of Ioannina since 1981, PhD of it in 1987, Lecturer since 1987, Assistant Professor since 1990, Associate Professor since 2007, Professor since 2012, Director of the Surgery Clinic since 2013. Rich clinical and teaching work. Member of several scientific societies. Satisfactory published written work. chkatsios@gmail.com.

1. Απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο

Συγχαρητήρια στον κ Δημόλιατη, που ανέλαβε να φτιάξει ένα συμπόσιο με τέτοιο θέμα. Ευχαριστώ που με καλέσατε. Να ξεκινήσω, για καναδυό πράγματα.

Ο τίτλος αυτός, το «απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο», όταν μου είπε ο Γιάννης ότι θέλει να μιλήσω μ' αυτό το θέμα, «πότε πρέπει να πεθαίνουμε», η πρώτη αντίδρασή μου ήταν, *άπελθε απ' εμού, φύγε από μένα*. Για κομπούς, για λόγους ευγένειας, το πήρα πίσω λίγο αργότερα. Καθώς αργούσα να δώσω την περίληψη, λέει, μήπως εννοούσες αυτό; *απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο*; Το εννοούσα.⁵ Το λέω. Θάθελα να μην είμ' εδώ. Τόσο πολύ. Όχι ότι δεν μ' ενδιαφέρει το θέμα, αλλά θάθελα να μην είμαι. Γιατί;

Ξεκινώντας απ' τον τίτλο, το «πότε πρέπει», αυτό το πρέπει... μου θυμίζει λίγο άσχημα πράγματα, Φύρερ, Πατερούληδες, διάφορα τέτοια. 'Πρέπει'. Τι πρέπει; **Τι πά' να πει πρέπει**; Πότε θάταν καλά να πεθάνομε, πότε να πεθάνομε, δεν ξέρω τι, αλλά 'πρέπει'; Αυτό ήταν ένα.

Ένα δεύτερο ήταν ότι εγώ είμαι χειρουργός και όλη μου τη ζωή την αφιέρωσα στο να κοιτάζω να δώσω ζωή – ή να παρατείνω ζωές, τέλος-πάντων να δώσω ζωή. Είμαι υπέρ της ζωής. Δεν... Ο θάνατος... εντάξει, είναι κομμάτι... είναι **ήττα μας**. Καλώντας με να μιλήσω εδώ, στην ουσία με καλεί να σταθώ στον καθρέφτη και να δώ όλες τις ασχήμιες μου, τα λάθη μου, όλ' αυτά που με βασανίζουν. Σ' όλη μου τη ζωή. Και περισσότερο θα εστιαστώ σ' αυτό παρακάτω. Όχι στην ευθανασία, είμαι σε λάθος τραπέζι.

Και κάτι άλλο: ό,τι λέω είναι **προσωπικά**. Δεν εκφράζουν ούτε όλους τους γιατρούς, ούτε όλους τους χειρουργούς. Είναι προσωπικά. Και είναι κι απροετοίμαστα σ' ένα βαθμό, γιατί μερικές απ' αυτές τις απόψεις μου είναι οι αντιδράσεις μου στην καθημερινότητα, κι αυτές κυμαίνονται: μερικές φορές, ξέρετε, ο χειρουργός είναι ένας τύπος που νομίζει ότι είναι υπεράνθρωπος και λοιπά και λοιπά, οπότε κι εμένα μπορεί να με πιάσει μερικές φορές έπαρση και να λέω ότι κάνω ωραία πράγματα, αλλά είναι και στιγμές αυτοκριτικής που είσαι στα τάρταρα. Οπότε, ανάλογα με το πού βρισκόμαστε στην απόσταση ωραία - τάρταρα, μπορεί να τα λέμε και λίγο διαφορετικά. Τώρα είμαι κάπου ενδιάμεσα. Λοιπόν ας ξεκινήσω.

2. Να πεθαίνουμε εξαιτίας του γιατρού;

Που άσκησε "κακή" ιατρική – Που ενήργησε "σωστά"

Εγώ το αλλάζω. Και λέω να πεθαίνομε **γιατί**; Αρχίζω και κάνω ερωτήσεις. Όπως ο Χότζας, που του λένε, Χότζα γιατί απαντάς όλο μ' ερωτήσεις; και λέει, αλήθεια; Κι εγώ ερωτήσεις! Και δεν έχω απαντήσεις. Λοιπόν, προβλήματα πού'χομε στην καθημερινότητα. Εγώ γι' αυτό θα μιλήσω, για θανάτους που είναι **άδικοι**, κατά τη γνώμη μου. Που ευθυνόμαστε. Που θα μπορούσαμε να τους προλάβομε. Και μετά θα πάμε για λίγο και στο θέμα το τελευταίο.

Λοιπόν, «Να πεθαίνομε εξαιτίας του γιατρού;»

Που άσκησε "κακή" ιατρική

Χμ! Ξέρομε, με βάση πρόσφατες μελέτες, ότι τα ιατρικά λάθη είναι **τρίτη** αιτία θανάτου. Οπότε, τι γιατρός θα μας τύχει είναι μια μεγάλη ιστορία για το αν θα ζήσουμε – ή αν θα πεθάνομε μερικές φορές. Και τι γιατρός θα μας τύχει είναι αυτός που υπάρχει έξω. Καλός γιατρός μερικές φορές, πραγματικά, αλλά είναι και κακός γιατρός. Τι έχομε στην Ελλάδα; Μια κατάσταση βελτιούμενη, αλλά όχι και τόσο τόσο πολύ καλή.

Και να σας πω την εμπειρία μου. Ξεκίνησα με τη Χούντα. Όταν μπήκα στο **πανεπιστήμιο** μπήκαμε τόσοι, κι ύστερ' από λίγο ήρθαν άλλοι τόσοι απ' την Ιταλία, και, για να κοπεί καμιά εξεταστική, πηγαίναμε, πήγαιναν εκείνοι που ήταν της Χούντας οι συνδικαλιστές, στον Πατακό, κι ο Πατακός έλεγε, εντάξει, καταργείται μια εξεταστική, πάμε και μεταφορά μεταφερομένου... Κι ήρθε η Μεταπολίτευση και γινόταν συνελύσεις, ο κύριος Στεφανής ήταν εκεί κι έχει ζήσει μερικά, εκείνες πού'χαν απαρτία, πού'χαν μαζική προσέλευση ήταν εκείνες που ορίζαν αν θα κοπεί κάνα μάθημα και κυρίως αν θα φύγει

⁵ Βλ. υποσημείωση 1.

κάνας καθηγητής απ' τους δύσκολους σαν χουντικός. Και συνεχίστηκε το πράγμα, και μετά ήρθανε και Ρουμανίες και το ένα και το άλλο, και **ατέλειωτοι** αριθμοί γιατρών. Με κακή εκπαίδευση, δεν μπορεί να εκπαιδευτούν όλοι αυτοί καλά, με κακό υλικό, και φτάσαμε και στο τέλος-τέλος, τώρα, για την εκπαίδευση ότι η αριστεία είναι ρετσίνα! Λοιπόν, **δεν** είμαστε καλά στον τομέα αυτό.

Κι όλοι αυτοί οι γιατροί, οι ατελείωτοι πούρθαν, θάπρεπε να βγάλουν και τα χρήματα που ξόδεψαν για να γίνουν γιατροί, και **πέσαν στην κοινωνία**,⁶ κι έχουμε κι αυτή την κατάντια της υγείας, που είναι αλήθεια, αυτή η ρεμούλα στην υγεία, τέλος πάντων...

Αυτό είναι η μία πλευρά. Ψάχνοντας βρίσκουμε ότι, εξαιτίας της εκπαίδευσης – μπορεί το φιλότιμο να υπάρχει, μπορεί αυτά αυτά αυτά –, εξαιτίας της εμπειρίας μας, έχουμε κάνει λάθη. Οπότε έχουμε τέτοιους θανάτους.

Που ενήργησε "σωστά"

Έχουμε και μερικούς θανάτους που **νομίζουμε** ότι κάνουμε το σωστό. Κάνουμε την εγχείρηση και μας πεθαίνει. Εντάξει, «είναι μέσα στην ατυχία, έχουμε καλά ποσοστά», λέμε, μερικές φορές εμείς κάνουμε επεμβάσεις που είναι σοβαρές, έχουν θνητότητα. Ωραία τα λέμ' αυτά. Για κείνους που ζούν έχει καλώς. Για κείνους τους κάποιους που πεθαίνουν, που **δεν** θα πεθαίνουν αλλά πεθαίνουν επειδή παρεμβαίνωμ' εμείς, αυτό είναι για μένα ένα πρόβλημα. Μια και μιλάμε για βιοματικά, η ομιλία είναι βιοματική, αισθάνεσαι μερικές φορές σαν να σου λένε, Ξέρεις; συνολικά θα ζήσουν αυτοί που χειρουργήσες περισσότερο από αυτούς που δε χειρουργήσες, αλλά **μοίρασες** τη ζωή, την πήρες από μερικούς που πεθάναν τώρα, ενώ δεν θάπρεπε να πεθάνουν.

Όταν ήμουν νέος, αποφάσινα να πάω να γίνω, ήταν της μόδας τότε, καρδιοχειρουργός. Είχα έναν άρρωστο, λοιπόν, εκεί στο Λαϊκό, ο οποίος ήταν καλά, τον βάλανε στο χειρουργείο, την άλλη μέρα στο χειρουργείο γίναν όλα τα στραβά και πέθανε. Λέω, να τον βάλουν στο χειρουργείο και να πεθαίνει; Πάει η Καρδιοχειρουργική! Βέβαια δεν γλίτωσα, έγινα χειρουργός, την πάτησα, τέλος πάντων...

3. Να πεθαίνουμε εξαιτίας του συστήματος

Πάμε λίγο παραπέρα. Να πεθαίνει κανένας απ' το σύστημα. Έχουμε περιστατικά εδώ πέρα που υπαίτιο είναι το σύστημα. Θα σας πω τι σημαίνει "το σύστημα". Σημαίνει πολλά πράγματα, πόσο πλούσιο, πόσο φτωχό, και άλλα πολλά, αλλά θα σας πω ένα συγκεκριμένο: Ένας ξάδερφός μου έπαθε ρήξη ανευρύσματος και πήγε στους Φιλιάτες. Δεν υπήρχε ο γιατρός που εφημέρευε γιατί ήταν στο σπίτι του στην Ηγουμενίτσα, τον φώναξαν, αυτός φώναξε τον ακτινολόγο, κι ύστερα από καμιά δεκαριά ώρες έφτασε ο άρρωστος σε μάς, στην Πανεπιστημιακή Χειρουργική, με σόκ προχωρημένο, το ξέρουν οι μοναδίστες, πήγαμε στο χειρουργείο, δεν μπορούσαμε να σταματήσουμε την αιμορραγία, μας πιάσανε αυτά, μας **πέθανε**. Δεν θάχε πεθάνει **αν** αποφάσιζαν ότι, ξέρετε εκεί πέρα στους Φιλιάτες μπορεί να υπάρχει ένα νοσοκομείο αλλά **δεν** μπορεί να είναι ένα τέλειο νοσοκομείο, **δεν** γίνεται. Οπότε θάπρεπε κάποια περιστατικά να μη κινδυνεύουν επειδή παν εκεί. Αλλ' αυτό δεν το δέχεται κανένας, να πει ότι, ξέρετε αυτό το νοσοκομείο δεν μπορεί, το λέω ονοματισμένα παρόλο που'μαι θεσπρωτός, κάνει για άλλη

⁶ «Η επιβίωση του γιατρού σε συνθήκες ιατρικού πληθωρισμού σημαίνει υποχρεωτικά την εκ μέρους του σκόπιμη αύξηση στη ζήτηση ιατρικών υπηρεσιών, με επιδίωξη όχι τη βελτίωση της υγείας του πελάτη του αλλά τη βελτίωση της δικής του οικονομικής θέσεως. [...] Ο ιατρικός πληθωρισμός είναι χίλιες φορές πιο αντιλαϊκός από τον νομισματικό πληθωρισμό. Αν αφηθούν τα ιατρικά πράγματα του τόπου μας στη μοίρα τους, σε 10-15 χρόνια ο ιατρικός πληθωρισμός θα εξελιχθεί στο μεγαλύτερο σαράκι της κοινωνίας μας. Θα την μολύνει ανεπανόρθωτα. Θα της καταφάει το κορμί και την ψυχή. Συγχρόνως, το ιατρικό προλεταριάτο, αυτοκαταδικασμένο υλικά και ηθικά και κοινωνικά απόβλητο, θα γίνει το μέγιστο επαγγελματικό θύμα στο πρώτο τέταρτο του αιώνα που έρχεται.» Νικόλαος Μαρσιανιώτης, καθηγητής παιδιατρικής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), Ακαδημαϊκός: «**Ιατρικός πληθωρισμός: Μέγιστο πρόβλημα δημόσιας υγείας**». Ομιλία στην Ακαδημία Αθηνών, συνεδρία 31ης Οκτωβρίου 1996, προεδρία Ιωάννου Πεσμαζόγλου. *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών*, 71(A): 248-253 (τα αποσπάσματα: 250, 251). Επίσης: Δημολιάτης Γ. «**1 γιατρός ανά 1 κάτοικο!** Εμπρός για την Ελλάδα του 2000 όπου οι μισοί Έλληνες θα είναι γιατροί για να θεραπεύουν του υπόλοιπους μισούς που θα είναι άρρωστοι». *Κοινωνία Οικονομία και Υγεία* 1992, 1(2): 71-77. [PDF](#) (πρόσβαση 5-12-2023), όπου και πλήρες το ανωτέρω άρθρο του Ακαδημαϊκού Ν. Μαρσιανιώτη. (ΣτΕπ)

δουλειά, αλλά δεν κάνει για **όλα**, για τα **άλλα** είναι επικίνδυνο, **αλλ'** αν το πεις αυτό θα αντιδράσουν, **όλοι**, με **πρώτον** αυτόν εκεί πέρα, «**α!** μας παίρετε το νοσοκομείο, υγεία...», μα το θέμα είναι να μην το πάρεις το νοσοκομείο, να πάρεις κάποιες αρμοδιότητες, για **νάχετ'** εσείς καλύτερη υγεία, δεν το καταλαβαίνει ο κόσμος...

4. Να πεθαίνουμε εξαιτίας συμπεριφορών μας;

Πάμε λίγο παραπέρα. Έχει σημαδευτεί αρκετά η ζωή με θανάτους από συμπεριφορές. Με πρώτο και καλύτερο τα τροχαία. Έχουμε ατελείωτους.

Η πρώτη εμπειρία πού'χα ήταν όταν ήρθα εδώ στρατιώτης στο στρατιωτικό νοσοκομείο. Μια μέρα μας φέρανε δυο παιδιά τραυματισμένα απ' τη «στροφή στην Ασφάκα»! Αυτή η εμπειρία η αρχική δείχνει, νομίζω, όλη την πορεία μας στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος. Οδηγούσε ο ένας που είχε κι αμάξι, ήταν λίγο πλουσιόπαιδο κάπως, ο πατέρας του είχε μια ταβέρνα, και χτυπήσανε. Και το άλλο παιδί έκανε παραπληγία. Δεν πέθανε, έκανε παραπληγία, είναι κοντά-κοντά, με τα δεδομένα εκείνα. Μετά βέβαια ήρθαν κι ένα σωρό άλλα, κάθε χρόνο ερχόταν κι ένας πεθαμένος από την Ασφάκα, **αλλά** τέλος πάντων, εκείνος ο πρώτος, το πρώτο παιδί είχε παραπληγία. Αυτός που είχε κάνει το ατύχημα, που ήταν υπεύθυνος, το είχε κάνει βέβαια επειδή εκείν' η στροφή ήταν πραγματικά επικίνδυνη στροφή, μια καρμανιόλα. Κι ήταν επικίνδυνη γιατί δεν τολμούσε κανένας να την κόψει γιατί υπήρχε ένα αμπέλι εκεί – και υπάρχει ακόμα! τώρα, φέτος, άρχισε να ξεραίνεται, μέχρι τώρα ήταν ωραίο αμπέλι – και δεν τολμούσε κανένας να κάνει κάτι γιατί εκείνος είχε το μέσο, οπότε δε γινόταν ο δρόμος, ήταν αυτό το χάλι, έχουμε θρηνήσει δέκα τουλάχιστον νεκρούς από κει.

Λοιπόν, πάμε τώρα σ' αυτόν εδώ, τον οδηγό, έλεγε αυτός «**Α χαχά!** Αυτή είναι η τέταρτη φορά που παθαίνω ατύχημα...», έλεγε αυτός που είχε κάνει το ατύχημα. Περηφανεύοταν! Και δεν υπήρχε κάποιος να τον συμμαζέψει. Κι όχι μόνο δεν υπήρχε, του δώσαν και κάνα μήνα αναρρωτική άδεια για να συνέλθει από το σοκ το παιδί – **αλλά** ο άλλος δίπλα ήταν παράλυτος. Και δεν τολμούσαμε να πάμε στο θάλαμο, είκοσι χρονών παιδί, να του πεις τι; ότι, ξέρεις, δεν θα ξαναπερπατήσεις επειδή υπάρχει αυτή η κατάσταση; Κάπως έτσι...

Και δυο πράγματα ακόμα όσον αφορά τις συμπεριφορές μας.

Πριν από μερικά χρόνια ήταν ένας εισαγγελέας στην Πάτρα, ο οποίος αποφάσισε, μόλις έβρισκε κάνα μεθυσμένο, το αμάξι στην άκρη, εκεί, το κλειδί και τα λοιπά και τα λοιπά. Που ήταν αυτονόητο, με την έννοια ότι αυτός ο άνθρωπος, ο μεθυσμένος, είχε ένα όπλο στο χέρι του, κι όπως σε κάθε άνθρωπο που έχει ένα όπλο τού κατάσχομε το όπλο, ε, και σ' αυτόν θάπρεπε κάτι να κάνομε. Είχαν αντιδράσει τότε ατελείωτα όλοι – και προοδευτικά έντυπα, και έγκριτοι άνθρωποι, προοδευτικοί υποτίθεται, θυμηθήκαν και τον Ντεσίκα και τον κλέφτη των ποδηλάτων, και το εργαλείο δουλειάς, και ξέρεις το αμάξι μπορεί να ανήκε σε κάποιον που θα χάσει τη δουλειά του και δεν θα μπορεί να κάνει και τα λοιπά και τα λοιπά – τον στείλαν κακήν κακώς με μετάθεση, δεν ξέρω τι έγινε αυτός ο εισαγγελέας, πάει πέρασε, και πέρασαν τα χρόνια ώσπου φτάνομε πάλι στο τώρα και το πρόβλημα θα το λύσομε με... ταξιδιωτικά πρόστιμα! Οπότε τέτοιους θανάτους, ιδίως με τις συμπεριφορές, έχουμε **πολλούς** – όπως και με τα λάθη που είπαμε πιο πριν.

5. Να πεθαίνουμε αν είμαστε φτωχοί;

Άλλο θέμα. Να μη το πώ! Να πεθαίνουμε αν είμαστε φτωχοί – όχι επειδή το σύστημα είναι πλούσιο ή φτωχό, όχι –. Ξέρεις μου ζήτησαν τόσοι και τόσοι, να μην το πω...

6. Ποιος αποφασίζει για τον άρρωστο;

Ο άρρωστος – Οι συγγενείς – Άλλος – Κριτήρια

Άλλο. Έχουμε ανθρώπους που είναι σε κρίσιμη κατάσταση – τώρα ερχόμαστε κοντά προς το θέμα μας λίγο – ποιος αποφασίζει γι' αυτούς; Ο άρρωστος, οι συγγενείς, άλλος; Ο άλλος είναι εμείς μερικές φορές, οι γιατροί, με τι κριτήρια εμείς; Αν αποφασίζει ο ασθενής ο ίδιος, με τι κριτήρια αποφασίζει αυτός; Να του πεις ότι, ξέρεις, κινδυνεύεις να πεθάνεις ή θα πεθάνεις άμα σου κάνομε αυτό ή άμα δεν

σου κάνομε εκείνο, και τα λοιπά και τα λοιπά... Πού βρίσκεται η αλήθεια και πού όχι, ένα μεγάλο πρόβλημα, δηλαδή είναι ένας προβληματισμός για μάς.

Και, να πώ κι ένα λίγο ευτράπελο σ' αυτήν την περίπτωση, στο ποιος αποφασίζει. Υπήρχε μια φορά μια γιαγιά από ένα διπλανό χωριό από το δικό μου, η οποία ήρθε, είχε αρχίσει, έκανε προβλήματα, της είπαμε πρέπει να χειρουργηθείς γιατί θα πεθάνεις, έτσι της είπαμε, πρέπει να χειρουργηθείς. Αυτή μας παράτησε κι έφυγε από το νοσοκομείο. 'Υστερ' από πεντέξι μήνες – εγώ νόμιζα θάχε πεθάνει – τη βρίσκω, φύλαγε τα πρόβατα εκεί απέναντι! Τι έγινε; λέω. Μια χαρά είμαι, λέει· εντάξει! Οπότε, **τι ξέρουμε;** Μερικές φορές δεν είναι και τόσο σίγουρο, οπότε και τα κριτήριά μας είναι κάτι το πολύ σχετικό.

7. Ποιος να ζήσει και ποιος να πεθάνει;

Άλλο ένα πρόβλημα πού'χομε μερικές φορές είναι ποιος να ζήσει και **ποιος** να πεθάνει. Κυριολεκτικά. Από πολλές απόψεις. Έχουμε, παραδείγματος χάρη στα έκτακτα, έρχεται ένας, πάμε στο χειρουργείο, ή έρχεται γυναίκα που πρέπει να κάνει κάποια επέμβαση: Με τι σειρά μπαίνουνε στο χειρουργείο; Ποιος μένει πίσω για νάχει κίνδυνο περισσότερο να πεθάνει; Αυτό είναι ένα βαρύ φορτίο θανάτου που μπορεί να τόχομε μερικές φορές... Και, εν πάση περιπτώσει, ε, κι αλλιώς τόχομε, τώρα αν πάω λίγο παρακάτω,

8. Αυτός που δεν έχει ελπίδες ζωής, να πεθάνει;

Πιθανόν με παρέα – Στερώντας σημαντικούς πόρους – Ενισχύοντας κάποιους εμπόρους ελπίδας

Αυτούς που, με βάση κάποια κριτήρια, δεν έχουν ελπίδες ζωής, λοιπόν, αυτοί μερικές φορές θα αποφασίσουμε αν θα πεθάνουν μόνοι τους ή με παρέα. Τι εννοώ "με παρέα", έχοντας ξετινάξει ας πούμε στην Αιμοδοσία και την τελευταία φιάλη, και μην αφήνοντας αίμα καθόλου στην Αιμοδοσία για το παιδί με το τροχάιο που θάρθει και που εξαρτάται η ζωή του από δυο μπουκάλια αίμα! Και διάφορα τέτοια. Οι μοναδίστες τα ξέρουν καλύτερα.

Δεν λέμε για τους πόρους, υπάρχει ως θέμα πιο κάτω στο Συμπόσιο...

Και μερικές φορές, πάνω σ' αυτό το θέμα, σ' αυτούς τους ανθρώπους που **είναι** καταδικασμένοι, νάχομε και το φαινόμενο της **εμπορίας** της δίψας τους για ζωή – γιατί να πώ κάτι σαν το εισαγωγικό που είπα στην αρχή, ότι εγώ είμαι υπέρ της ζωής, γιατί θεωρώ ότι η ζωή είναι το **μόνο** που έχομε σίγουρο, τα υπόλοιπα όλα, εντάξει, είναι... , αυτή τη ζωή έχομε και καλό είναι να την προστατεύομε. Κάποιους εμπόρους ελπίδας – κι εδώ έχω θλιβερές ας πούμε αναμνήσεις ή εμπειρίες, δε θέλω να επεκταθώ περισσότερο...

9. Αυτός που δεν έχει ελπίδες ζωής, πώς να πεθάνει;

Και τώρα, αυτός που δεν έχει ελπίδες να ζήσει, στο θέμα μας εδώ, **πώς** να πεθάνει; Μια εικόνα να περιγράψω: Είναι οι άρρωστοι που δεν έχουν πραγματικά ελπίδα, δεν έχομε να τους κάνομε τίποτα, αλλά έρχονται στην κλινική – δικιά μου ευθύνη γι αυτό – έρχονται στην κλινική, μπαίνουνε μέσα, και δεν μπορούμε να κάνομε τίποτα. Έχουν συγγενείς, οι ίδιοι τι να πούνε, συνήθως οι συγγενείς αποφασίζουν, και οι συγγενείς είναι δυο-τριών λογίων. Υπάρχουν μερικοί που λένε, εντάξει, να μείνει μέσα και κάντε ό,τι μπορείτε, και μας διευκολύνουν και κάνομε ό,τι μπορούμε, αλλά δεν τον παίρνουν, μένει σε μάς. Είναι οι άλλοι, οι οποίοι εξαφανίζονται, και τους ψάχομε με κοινωνικούς λειτουργούς και τα λοιπά και τα λοιπά. Και είναι κι άλλη μια μερίδα, αυτοί οι οποίοι έρχονται και λένε, Α! τέλειωσε ο ορός, έλα λίγο, ά! Κάνε τούτο, κάνε κείνο... Και μας ταλαιπωρούνε όλους, και κυρίως εκείνον εκεί ο οποίος, ο ετοιμοθάνατος... Αν έχομε κάνα θάλαμο μονό, τον βάζομ' εκεί, και κάπως εντάξει. Αλλιώς τον βάζομε σ' έναν θάλαμο μαζί με άλλους, τον χωρίζομε μ' ένα παραβάν, περνάμ' επίσκεψη, τι να του πούμε κι εμείς, αμήχανα, δε λέμε τίποτα, οι άλλοι άρρωστοι δίπλα λένε, να αυτός πεθαίνει, ψου-ψού, ψου-ψού... Αυτή η ελεεινή κατάσταση είναι μια κατάσταση **θλιβερή**.

10. Επίλογος

Αυτά θα ήθελα να πω εγώ, επειδή με νοιάζει περισσότερο ο θάνατος που δεν θάπρεπε να έρθει, ο άδικος, και πολλοί απ' αυτούς θα μπορούσαν να προληφθούν αν οι συμπεριφορές μας ήταν καλύτερες, και αν σαν άτομα και σαν κοινωνία σκεφτόμασταν λίγο πιο καλά και λίγο πιο ρεαλιστικά, σκεφτόμασταν με λίγη διάθεση αυτοκριτικής, δεν καθόμασταν να μη σκεφτούμε, να μη δώσουμε καμιά σημασία σ' αυτά που είπα προηγούμενα, αλλά, επειδή υπάρχει θέμα πάλι δω, να μας διεγείρει, μας συνεγείρει, ξέρω γω ο Βέλιος – α! τι πήγε κι έκανε, δικαστική έρευνα, έκανε τούτα, κείνα – να **αρνούμαστε** σε κάποιον το δικαίωμα να αποφασίσει και για τον εαυτό του αυτός μόνος του...

Ήρθα δω για να σας μιλήσω για ένα θέμα και δεν σας μίλησα τελικά γι' αυτό, το θάνατο θα τον έχομε, θέλομε δε θέλομε, τουλάχιστον ας προσπαθούμε – μια και ευχές είναι, δεν κοστίζουν και πολλά – να μην είναι **άδικος**, ένα, και... να είναι **αξιοπρεπής**, το δεύτερο.

11. Συμπέρασμα

Όσο κι αν δεν το θέλομε, το πικρό ποτήρι του θανάτου θα το πιούμε. Ας προσπαθήσομε ο θάνατος να είναι ούτε **άδικος** ούτε **αναξιοπρεπής**.

Ευχαριστώ πολύ!

Συγκρουόμενα συμφέροντα

Δεν υπάρχουν.